

NORSK
PRESSEFORBUND

Norsk
Redaktørforening

Norsk
Journalistlag

Til

Forsvarsdepartementet

postmottak@fd.dep.no

Høring - Forslag til lov om informasjonstilgang mm. for Utvalget for evaluering av etterretningstjenesteloven

Norsk Presseforbund (NP) er paraplyorganisasjonen for redaktørstyrte medier i etiske og redaksjonelt faglige spørsmål. Norsk Redaktørforening (NR) er en landsomfattende sammenslutning av redaktører i alle typer medier som har forpliktet seg på Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Norsk Journalistlag (NJ) er fagforeningen for redaksjonelle medarbeidere i redaktørstyrte medier, frilansere, samt studenter som utdanner seg til journalistyrket.

Vi viser til høringsbrev og høringsnotat 19. desember 2024. Vi vil gjerne kommentere spørsmål knyttet til ytringsfrihet og kildevern.

Bakgrunn

Vi har i forbindelse med arbeidet med etterretningstjenesteloven både i 2019, 2020 og 2022 protestert mot alt for vide fullmakter for såkalt tilrettelagt innhenting, og betydningen dette har for kildevernet og ytringsfriheten. Vi fryktet, og frykter fortsatt, at dette vil ha en nedkjølende effekt på de redaktørstyrte mediernes kildetilfang, og med det bidra til å svekke en viktig hjørnestein i vårt åpne demokrati.

Loven, slik den er utformet, innebærer mulighet for å overvåke norske innbyggere på en måte vi aldri har sett maken til i vårt land. Det er problematisk både med tanke på mediernes mulighet til å kommunisere med sensitive kilder og for ytringsfriheten i samfunnet generelt.

Presseforbundet, Redaktørforeningen og Journalistlaget er for øvrig også partshjelpere i søksmålet Stiftelsen Tinius og redaktør Tom Erik Thorsen har anlagt mot staten, hvor nettopp disse fullmaktene skal prøves.

Generelt om forholdet til kildevern

Medienes kildevern er bredt anerkjent som en helt vesentlig del av ytrings- og pressefriheten, og et sentralt prinsipp i velfungerende demokratier. Dette er slått fast i en lang rekke utredninger og rettsavgjørelser, både i Norge og internasjonalt.

Vi viser til Straffeprosesslovutvalgets utredning (NOU 2016:24), punkt 13.4.3, hvor det heter:

«Kildevernet er et uunnværlig verktøy i jakten på relevant informasjon; det er grunn til å tro at opplysninger i mange tilfeller ikke vil bli lagt frem for pressen dersom kildene ikke kan være sikre på at deres identitet blir holdt hemmelig for offentligheten, arbeidsgivere mv. Begrunnelsen for å ha et kildevern er således forankret i det samfunnsmessige og demokratiske behovet for fri debatt og meningsdannelse.»

Dette er en svært presis beskrivelse av kildevernets funksjon og betydning. Det er et helt avgjørende kriterium at kildene må være *sikre* på at deres identitet blir holdt hemmelig.

Vi viser også til Justis- og beredskapsdepartementets høringsnotat til nye kildevernregler i straffeprosessloven og tvisteloven (Snr 18/4856), hvor det blant annet heter:

«Et sterkt vern for pressens kilder er av vesentlig betydning i et samfunn som bygger på demokrati og ytringsfrihet, og er en nødvendig forutsetning for en kritisk og samfunnsengasjert presse. Kildevernet bidrar til at kritikkverdige forhold bringes frem i offentligheten, fordi dette kan skje uten risiko for den enkelte kilde. Et utilstrekkelig vern for kildene kan føre til at enkeltpersoner ikke våger å bringe frem opplysninger, f.eks. av frykt for represalier fra dem de kritikkverdige forholdene gjelder.»

Kildevernet har ikke redaktører eller journalister som mål, men det enkelte menneske. Fra et samfunnsnytteperspektiv, er kildevernet helt nødvendig for å kunne oppfylle målet om å få frem viktig informasjon som ellers ikke ville komme frem.

Evalueringsarbeidets innretning

Vi støtter fullt ut behovet for en grundig evaluering av etterretningstjenesteloven, og vi ser også behovet for at utvalget må få gode nok fullmakter og tilganger til kunne danne seg et tilstrekkelig bilde av hvordan loven praktiseres og mulighetene for demokratisk kontroll av dette.

I dette arbeidet er vi enig med departementet i at utvalget må være underlagt de generelle bestemmelsene i forvaltningsloven, offentleglova og arkivlovgivning. Det er svært viktig at evalueringsrapporten skal være offentlig i sin helhet og ugradert.

Tilgang til overvåkningsdata bør domstolprøves

Samtidig kan tilstrekkelig tilgang for utvalget utgjøre noen av de samme mulige farene som vi har pekt på for loven generelt. Etterretningstjenestene har i dag anledning til å hente inn og lagre metadata fra store deler av den kommunikasjonen som skjer mellom innbyggere i Norge, fordi mye av vår elektroniske kommunikasjon passerer landegrensene på veien mellom oss. Disse metadataene kan fortelle mye om hvem som har kontakt

med hvem, og potensielt også sammenstilles slik at kontakten kan kobles til konkrete temaer eller saker. Dette er en direkte trussel mot kildevernet. Man kan se for seg at et evalueringsutvalg vil ønske å gå nærmere inn på hvilke metadata som hentes inn, lagres osv, og at dette også kan innebære behandling av eller søk i faktiske data. En slik bruk vil heller ikke være begrunnet i et konkret trusselbilde.

Presseorganisasjonene har i høringsrundene til etterretningstjenesteloven understreket behovet for at domstolene i det minste må godkjenne slik tilrettelagt innhenting av metadata på forhånd. For å imøtekomme de kravene vi er forpliktet på når det gjelder kildevernet, er det ikke tilstrekkelig at domstolkontrollen kommer inn på neste trinn. Dette gjelder også for tilsvarende innhenting eller inspeksjon av innhentet materiale for evalueringsutvalget.

Domstolens oppgave bør være å sikre at verdien av tilgang for utvalget veies opp mot både fare for kildevernet og den potensielt nedkjølende effekten tilgangen kan gi. Etter vårt syn må det, som et minimum, vurderes særskilt om innhenting eller søk vil kunne medføre at identiteten til medienes kilder kan bli avslørt.

Vurdering av kildevernet og nedkjølingseffekten

Det er avgjørende at utvalget tar vår bekymring på alvor når det gjelder hvordan etterretningstjenestens nye fullmakter kan ha påvirket ytringsfriheten og kildevernet negativt. Det sivile samfunnet har behov for en metodisk og grundig analyse av den potensielle samlede nedkjølingseffekten som særlig tilrettelagt innhenting kan ha på det offentlige ordskiftet. I denne sammenhengen bør det være naturlig å vurdere både kontrollmekanismer og innsynsordninger i loven.

Oslo, 03.02.2025

For Norsk Redaktørforening

For Norsk Journalistlag

For Norsk Presseforbund

Solveig Husøy
Ass. Generalsekretær

Ina Lindahl Nyrud
Advokat

Sindre Granly Meldalen
Jurist